

2. Cioculescu Șerban Filip. De la neîncredere și teamă la cooperare și parteneriat. România și Ucraina după Euromaidan și anexarea Crimeii de către Rusia // Monitor strategic. Revistă de studii de securitate și apărare. Institutul pentru studii politice de apărare și istorie militară. – București. Anul XVI. Nr. 1-2/2015, p. 16-28.

3. Silaghi Diana. Moralitatea – o problemă contemporană // Revista de filozofie, LXIII, 2, p.141-150, București, 2016.

4. Sîrbu Ion. Etica ecologică globală și dialogul civilizațional: Aspecte epistemologice și de securitate. // Studia Securitatis. Tome IX, nr. 3, 2015, Sibiu, p. 159-168.

5. Ungheanu Mihail M. Despre conceptele de utopie și suveranitate. O scurtă privire // Revista de filozofie, LXIII, 4, P.443-468, București, 2016.

6. Raport referitor la situația militară strategică din Bazinul Mării Negre în urma anexării ilegale a Crimeii de către Rusia (2016/2036 (INJ)) Comisia pentru afaceri externe, Raportor: Ioan Mircea Pașcu // Monitor strategic revistă de studii de securitate și apărare. Institutul pentru studii politice de apărare și istorie militară. - București. Anul XVI, Nr.1-2 /2015, p.87-94.

DEMNIȚATEA – DIMENSIUNE UMANĂ DE PRIMĂ VALOARE

*Dumitru CĂLDARE doctor habilitat în filozofie
Universitatea de Stat din Moldova (Republica Moldova)*

Demnitatea este o categorie morală care necesită a fi elaborată în totalitatea ei de aspecte și semnificații, este o noțiune care reprezintă o nouă stare calitativă a devenirii omului și societății. Și anume demnitatea atribuie moralității omului o nouă imagine socială. Astfel demnitatea reflectă calitatea omului de a fi demn, de a avea prestigiu social și moral, autoritate morală, caracter general uman, calități de autoapreciere. Demnitatea poate fi examinată și ca o categorie morală ce constituie o adevărată temelie cantitativă din care iau naștere celelalte categorii sau virtuți morale.

Teza în cauză se referă în mod nemijlocit la reinterpretarea contradicției dintre obligațiunile morale ale omului și raționalitatea lui practică, dintre realitatea socială concretă și discreditarea demnității umane. Și această calitate sau virtute morală e necesară mai ales astăzi, când mulți oameni din cauza destinului vitreg nu-și pot păstra cu adevărat demnitatea și nu se pot afirma în măsură convenită în societatea contemporană. Dar omul nu poate fi lipsit de demnitate după cum nu poate fi lipsit de sufletul său uman. Putem chiar afirma că dispariția sau diminuarea demnității ar fi similară cu lichidarea (sau dispariția) societății umane. Și semnificative în acest sens sunt ideile lui Voltaire care scria că „N-

avem de trăit decât două zile: nu face să trecem, târându-ne sub niște ticăloși vrednici de dispreț”. Astfel demnitatea se prezintă ca dimensiune umană de primă valoare privind modul uman de existență. Și omul activând în societatea umană prin virtuțile sale de demnitate îi atribuie acesteia un statut unic de existență în lume.

Problema mai rezidă în faptul că omul este în drept de a înainta anumite cerințe morale față de societate cerințe reieșind din dreptul moral de a fi respectat și apreciat conform faptelor îndeplinite.

Principalul, însă, rezidă din esența temeliei temeliilor: Omul este valoarea supremă care se dezvăluie numai în procesul de interacțiune a sistemului om-societate, fiind concomitent și o manifestare concretă a demnității.

Și drept confirmare este și conceperea demnității de către La Rașchefoucauld: „Există o demnitate care nu depinde de noroc: este o anumită atitudine care ne distinge și care pare a ne destina pentru lucruri mari; este prețuirea pe care ne-o dăm singuri, fără a ne da seama, prin această calitate câștigăm respectul celorlalți oameni și de obicei este aceea care ne pune deasupra lor mai mult decât nașterea, funcțiile și deci însuși meritul”. În practica socială se realizează în mod concret faptul că anume interacțiunea și interdependența om-societate exprimă în mod adecvat esența ca atare a noțiunii demnitare.

Prin urmare este și firesc faptul că fiecare individ pretinde mai întâi de toate la recunoașterea demnității sale umane. Însă această recunoaștere rezultă din criteriul obiectiv care prevede participarea activă în munca social-utilă care și reprezintă adevărata valoare a omului. Altceva, credem noi e principalul, în examinarea acestor noțiuni; - *în primul rând*, în ce măsură condițiile sociale existente contribuie la evidențierea esenței umane; - *în rândul al doilea*, conținutul general-uman al noțiunii demnitate este în legătură nemijlocită cu conținutul mediului social. Desigur că omul fiind persoană istorică concretă și subiect al demnității civice trebuie să confirme acest statut prin activitatea cotidiană și prin îndeplinirea datoriei sociale; *în rândul al treilea*, omul manifestându-se ca personalitate și posedând o individualitate irepetabilă, o totalitate de aptitudini și calități fizice și spirituale consideră că acestea, de fapt, și constituie temelia demnității lui personale. Prin urmare valoarea socială a omului și demnitatea lui personală ca autoapreciere într-un mod sau altul se află într-un anumit raport (circumstanțe reale), cu idealurile și modelele de conduită dominante în societatea respectivă. Și în cazul când sunt evidențiate sau selectate trăsăturile caracteristice ale personalității care constituie temelia demnității umane, noi reieșim din cerințele într-un anumit tip de personalitate și care ar corespunde intereselor societății date și regimului respectiv de guvernare.

Aici însă apare întrebarea sacramentală, de ce o parte din oameni (chiar și astăzi în condițiile existente) se „aclimatizează” atât de orbește la situația creată în Republica Moldova și nu-și păstrează capul ridicat? De ce acceptă umilința și

supușenia și nu pledează în mod hotărât pentru apărarea propriei demnități. Noi am ajuns în secolul XXI însă nicicum nu ne putem debarasa de unele vicii morale degradante rămase în conștiință încă din „vremurile cumplite” (cum le numeau marii noștri cronicari Grigore Ureche și M. Costin). Dar chiar și în acea epocă Miron Costin scria că noțiunile „demnitate”, „onestitate”, „onoare”, cinste în același timp trebuie să devină determinante în conduita clasei boierilor. Un domnitor, un boier, un demnitar, nu trebuie să fie trufaș, arogant, sau să disprețuiască oamenii, ci trebuie să manifeste o demnitate adevărată, să fie onest, să înțeleagă și să realizeze respectul, cinstea și bunăcuviința. Și ne mai punem o întrebare, ce autoritate morală, ce noblețe sufletească manifestă oamenii care-și schimbă opțiunile și conceptele politice în dependență de regimurile care vin la guvernare? Ce autoritate morală au acei intelectuali care în „goana” după funcții și „dregătorii” alunecă pe panta înstrăinării, se distanțează de la interesele adevărate ale poporului, punând interesele personale mai presus de orice? Este dureros faptul că asemenea „personalități” își justifică, (și îndreptățesc) acțiunile lor meschine prin niște gânduri care seamănă mai mult cu o profanare a propriului său Eu, fiind o degradare a demnității lor personale (dacă din ea a mai rămas ceva)).

Astăzi noi ne aflăm într-o epocă istorică în care are loc o criză spirituală de profunzime și de proporții extraordinar de degradante asemănătoare cu criza și decădere a Romei antice. În fața noastră stă problema unor autotransformări spirituale adânci atât în sensul înlocuirii valorilor morale și în special în sensul formării unui tip principial nou de legătură dintre morală și alte domenii ale vieții umane, cât și în domeniul social-economic.

Parafrazându-l pe Thales, marele înțelept al Greciei antice care scria „Să fii mai curând invidiat, decât compătimit”, am accentua că oamenii care și-au pătat demnitatea ar merita nu doar compătimire, ci dispreț și acuzare generală. Dar anume din trecutul nostru istoric s-au păstrat până astăzi calități morale degradante care deteriorează și astăzi substanțial demnitatea umană. Dintre acestea am evidențiat două trăsături morale deosebit de vicioase, acestea fiind mai pronunțate:

- 1) Tendința sau dorința de a-l favoriza pe străin, de a-i îndeplini orice doleanțe, de a-i acorda privilegiile și onorurile sociale și morale nemeritate.

- 2) Îndreptățirea în fața străinului pentru anumite insatisfacții, circumstanțe nepotrivite sau chiar neîndestularea cu anumite bunuri.

În condițiile vitrege ale istoriei neamului nostru au fost cultivate umilința, recredința, lașitatea, servilismul care de-a lungul secolelor ne-au transformat și în oameni cu capul plecat și cu sufletele devastate, *încătușate de psihologia de sclav* pe propriul pământ, în propria casă. Sau poate că acesta este destinul tragic al popoarelor mici care sânt dominate cu o nemiloasă cruzime și barbarie, supuse perfidiei, capriciilor și atrocităților popoarelor mari și agresive. Marea

noastră răbdare, supușenie și lașitate ne-au făcut nefericiți, nenorociți, iar forța țărilor puternice ne-au pus la pământ cu desăvârșire. În unele cazuri, chiar și marea dragoste de patrie ne-a dezorientat, ne-a făcut creduli în fața legilor istorice și ale lui Dumnezeu. Aceste circumstanțe vitrege și acești factori degradanți au influențat nefast și au deteriorat temeinic caracterul, sufletul și demnitatea neamului nostru, alertându-l și mai mult de-a lungul secolelor. Astăzi însă adevărata demnitate ne obligă pe fiecare din noi să depășim aceste stări degradante:

Vorba lui M. Eminescu:

„Au prezentul nu ni-i mare? N-o să-mi dea ce o sa Cer?

N-o să aflu într-ai noștri vreun falnic juvaer?

Au la Sybaris nu suntem lângă capiștea spoelii?

Nu se nasc gloriei pe stradă și la ușa cafenelii,

N-avem oameni ce se luptă cu retoricele suliți

În aplauzele grele a canaliei de uliți.

Panglicari în ale țării, care joacă ca pe funii,

Măști cu toate de renume din comedia minciunii?“

Voi sunteți urmașii Romei? Niște răi și niște fameni!

*I-e rușine omenirii să vă zică vouă oameni!*¹

Problema constă în faptul că astăzi noi ne aflăm la intersecția social-economice și morale cardinale care influențează nefast demnitatea umană. Din conștiința societății sunt înlăturate cu ritmuri accelerate sub diferite forme valorile spirituale existente. Noile valori spirituale (morale) sau cele general-umane (inclusiv cele religioase) se afirmă în ritmuri lente și contradictorii. În același timp societății îi sunt impuse și multe valori morale false (non-valori) care aduc mari prejudicii demnității umane.

Este cunoscut, însă, faptul că orice tip concret de activitate sau noțiune morală necesită o conștientizare ca fiind acceptată de divinitate și în acest sens ea fiind acceptată și îndreptățită din punct de vedere al valorilor morale existente, deși niciodată nefiind reduse la acestea în totalitate.

În context însă accentuam ca în Roma antică demnitatea și noblețea erau apreciate la cel mai înalt nivel: „Nobilii nu pot fi nedemni care-și necinstesc strămoșii”:

Să le spun că-s de neam mare, unor oameni de nimic?

Lebădă să-și zică negru? Sau Atlas un biet pitic?

Europa să se cheme orice fată din grămadă?

Pe toți câinii plini de râie care rătăcesc pe stradă

Și din lămpile-aruncate ling fitulul de ulei.

Să-i numesc cum ni li-e felul: tigri, leopardzi și lei,

După cum răcnesc de tare? Tu ferește-te, de frică.

Creticus - sau Camerinus nu cumva să ți se zică!”

Astfel, de aici rezultă că e demn acela care-și venerează strămoșii, faptele lor glorioase și patriotice, care respectă cu pietate tradiția și obiceiurile lor nobile și se mândresc cu ei, considerând virtuțile lor drept stea călăuzitoare.

De asemenea demnitatea unui savant, a unui om de cultură rezidă în faptul de a readuce în măsura deplină în actualitate valorile spirituale ale strămoșilor, modul lor de cugetare și de gândire, de a demonstra în mod convingător că noi avem o adevărată istorie, filosofie, cultură, o limbă nobilă, un veșmânt literar adecvat care ne onorează și ne situează printre popoarele civilizate ale lumii.

Și semnificative în acest context sunt deducțiile lui M.Eminescu expuse în poemul „Epigonii” în care este comparat trecutul glorios cu prezentul mișelit:

*„Când privesc zilele de aur a scripturilor române,
Mă cufund că într-o mare de visări dulci și senine ...
Văd poeți ce-au scris o limba ca un fagure de miere:
Cichindeal gură de aur, Mumulean glas cu durere ...
Cantemir croind la planuri din cuțite și pahară...
Liră de argint Sipleanu – Donici, cuib de înțelepciune ...
Iar Negruzzi șterge colbul de pe cronice bătrâne.
Căci pe mucedele pagini stau domniile române...
Ș-acel rege-al poeziei, vecinic tânăr și ferice
Ce cu basmul povestește – veselul Alecsandri...
Vremea lui Ștefan cel mare, zimbrul sombru și regal!
...Iară noi? noi epigonii?... Simțiri reci, harfe zdrobite,
Mici de zile, mari de patimi, inimi bătrâne, urâte,
Măști râzânde, puse bine pe un caracter inimic!:
Dumnezeul nostru: umbră, patria noastră: o frază:
La noi totul e spoială, totu-i lustru fără bază:
Voi credeți în scrisul vostru, noi nu credem în nimic”²*

Profund semnificative la acest capitol ar fi și cugetările marelui nostru înaintaș A. Russo care scria următoarele: „Ce-mi pasă mie moldovan ruginit, de scenele voastre din Italia, de serile voastre pariziene, de amintirile voastre din străinătate, de fantomele voastre nemțești, de comediile voastre imitate și de povestirile voastre traduse și adaptate. Zugrăviți-mi, mai curând, o icoană din țară, povestiți-mi o scenă de la noi, pipărată sau plină de poezie, o mică scenă improvizată, căci bunul și răul, simplul și emfaticul, adevărul și ridicolul se întâlnesc la fiecare pas. O să găsiți în nevinovatele credinți populare o fantezie, iar în năravurile amestecate ale claselor de sus stofă destulă. Faceți-l pe acest moldovan să lucreze, faceți-l să se miște prin țara lui. Imitația necugetată ne strică mintea și inima și încet-încet va ruina și patriotismul - dacă este patriotism. Imitația, care ne face să disprețuim ce e național și pământul nostru,

ne încercă creierul de idei cu neputința de pus în legătură cu lucrurile vieții zilnice”.³

Astfel demnitatea omului cuprinde în sine și prin sine și autoritatea morală și personală, aceasta devenind o parte componentă a general-umanului. La rândul său, general-umanul pentru a reflecta adevărata sa esență trebuie să se concentreze în cadrul posibilităților și aptitudinilor personalității dispuse, să-și asume rolul suveran de analiză (de apreciere) a propriilor fapte, de responsabilitate deplină pentru acestea, în cazul când personalitatea nu se manifestă în conformitate cu aceste cerințe ea nu poate fi considerată ca posedând demnitate. Și astăzi devine tot mai actuală teza că demnitatea se obține prin luptă, prin afirmare, prin devenire socială și morală.

Prin urmare onoarea și demnitatea omului contemporan, credem noi, nu poate fi interpretată ca fiind a unui om ales în virtutea unor circumstanțe sau evenimente, ori a acelu care l-a citit pe Aristotel sau pe D. Alighieri. Demnitatea umană reprezintă un anumit prestigiu social, o măreție a faptelor, o gravitate, dar și o sobrietate în interacțiune cu noblețea sufletească.

Anume de aceea pentru fiecare din noi este necesar de a concepe în profunzime că secolul XX este acea epocă istorică care a nimicit temelii sociale puternice, medii, case, regimuri sociale, comunități și colectivități de oameni.

În virtutea acestora omul concret tinzând spre o manifestare reală a demnității sociale (îndeosebi prin prestigiul social aflat în devenire) de cele mai multe ori parcă caută un refugiu sau un mijloc eficient în rol de călăuză. În aceste condiții omul, în scopul determinării unei căi mai sigure, își axează căutările de afirmare prin două modalități. Prima modalitate prevede încercarea de a înălța între diferite nivele spirituale bariere de netrecut; a doua modalitate este axată pe aderarea necondiționată la una din soluționările istorice recunoscute și de valoare. Unii oameni consideră că obțin un anumit prestigiu social prin faptul că acceptă sau neagă valorile Renașterii sau ale Iluminismului. Unii se închină moralei creștine, considerând-o ca fiind unicul adevăr al lumii, alții apreciază frumusețea antichității, cei de-a treilea aderă la valorile postmoderniste și cele științifico-tehnice contemporane. Astfel demnitatea umană este determinată nu atât de existența și manifestarea ei reală la o anumită etapă de manifestare concretă, cât de schimbările sociale care o influențează în permanență. De aceea faptele omului prin care el devine o anumită autoritate morală sunt supuse unor schimbări permanente, în acest sens ținem să accentuăm că onoarea (cinstea) și demnitatea omului într-o societatea cu adevărat democratică se manifestă nu numai ca o apreciere, însă și ca o cauză, ca o necesitate profund legată de datoria socială, de responsabilitatea și conștiința morală a omului. În așa mod afirmarea demnității personale și a omului este determinată nemijlocit de îndeplinire de către acesta a datoriei sale sociale. Cu adevărat, prin demnitatea sa personală, obținută printr-o activitate socială permanentă și eficientă, prin

luptă hotărâtă împotriva a tot ce frânează dezvoltarea spre progres și propășire, omul contribuie la realizarea concretă a onoarei și demnității țării sale.

Bibliografie:

1. M.Eminescu. Opere. V. 1. Gunivas, 2001, p. 142-143.
2. M.Eminescu. Opere. Ch.: 2001, p. 60-62.
3. Aleco Russo. Opere, Chișinău, 1989, p. 190-191.

CE ESTE „UMANISM” ȘI CUM TREBUIE ÎNȚELES „UMANISMUL”? (SCURTĂ ANALIZĂ A LUCRĂRII LUI MARTIN HEIDEGGER „SCRISOARE DESPRE „UMANISM”)

Mihai Braga, dr., conf.,
Universitatea Tehnică a Moldovei

1. În legătură cu ce am cercetat această lucrare a lui Martin Heidegger „Scrisoare despre umanism”? La unul dintre seminarele științifice am întâlnit lucrarea dată în bibliografia unui disertant, care susținea o lucrare în domeniul umanismului cu referință la o personalitate concretă. Trimiterea nu era făcută direct la „Scrisoare despre umanism”, ci la o lucrare a unui alt autor. Știam că lucrarea este destul de complicată pentru înțelegere din două cauze: prima, Heidegger are un vocabular specific, adică conceptele utilizate în lucrările lui sunt creația autorului și de aceea sunt destul de greu de înțeles, dacă nu ai o pregătire specială, acestea cer timp și muncă pentru a le pătrunde sensul; și în al doilea rând, „Scrisoare despre umanism” este o lucrare de sinteză, aceasta înseamnă că cititorul trebuie să cunoască cel puțin lucrările principale ale lui M. Heidegger.

2. Lucrarea lui Martin Heidegger „Scrisoare despre umanism”, scrisă în 1946, este răspuns la întrebarea lui Jean Beaufret, jurnalist francez „Comment redonner un sens au mot „Umanisme ”? (Cum să redăm un sens cuvântului „Umanism ”?) Cu toate că, J. Beaufret pune mai multe întrebări, M. Heidegger alege să răspundă doar la această întrebare. Răspunsul la întrebare se vede că este legat de noul orizont al gândirii lui Martin Heidegger, împlinit prin Kehre. Kehre ar însemna că gândirea heideggeriană a intrat într-o nouă fază. Dacă în lucrarea *Sein und Zeit* cerceta întrebarea privitoare la *sensul ființei*, atunci această întrebare este abandonată pentru întrebarea *adevărului ființei și mai apoi, pentru întrebarea locului ființei*. La general, drumul gândirii lui Heidegger ar fi: *sensul ființei – adevărul ființei - locul ființei*. Întrebarea aleasă pentru rezolvare în această scrisoare este: *raportul ființei cu esența omului*.